

vece questo scioccherello (perchè mi tocca chiamarlo così) ha un'altra virtù. Non è forse molto difficile, due secoli dopo, il non rammentare uno degli avvenimenti, degli uomini, delle idee che in quei lunghi ducento anni nacquero, e vi si nutrirono? Poichè non c'è per ora chi lo accusi di codesto, avr mo a meravigliarci assai che lo scrittore ingegnoso e prudente che seppe sfuggire da sì aspro scoglio, siasi, male accorto e goffo scrittore, sbattuto contro a quell'altra rupe, tanto che ne resti solo il cadavere.

Io non credo morto il Corenese, nè forse malato: per molti secoli non è quasi toccato da nessuno; ma il nostro secolo ha una *malattia del taglio*, fatto sui vivi, ed intanto, i saggi tentati sullo storico e non dirò contro allo storico, da parecchi medici, giovano a dimostrare l'arte degli sperimentatori, il desiderio che è in loro di assicurarsi le membra esser sane, e la vigoria di chi non cade sotto agli acuti stromenti.

զաղաթնեի՝ որ իր ենթադրեալ հասակին անկարելի է նմա ընդօրինակել և ընթեռնուլ: Ընդհակառակն այդ անհանձարն (զի այդպէս հարկ է որ կոչեմ զնա) ուրիշ բարեմասնութիւններ և ձիրք ունի: Ամենադժուարին բան մը չէ՛ արդեօք, երկու դար վրսն անցնելէն ետքը, չյիշել այդ դիպուածոց մէկը, անձ մը, զաղափար կամ մտածութիւն մը որ այն երկարատեւ երկու հարիւր տարիներու միջոցին ծնան ու մեծցան հոն: Եւ որովհետեւ հիմկուհի մայ ոչ ոք կը համարձակի կամ կրնայ այս մեղադրանքը տալ իրեն, մեծապէս պէտք է զարմանանք որ հանձարեղ և խոհական մաս տենադիրը կրցեր է խուսել այսպիսի խիստ ժայռէ մը, որ զէթ դիակը ջնացեր է:

Եւ զխորհնացի մեռած չեմ համարիր, և ոչ իսկ հիւանդ: Երկար դարեր և ոչ ոք իւրեն դպաւ. բայց մեր դարը անդամահառուութեան պարհ մը ունի, և փորձերը ողջ եղող ներուն վրայ կ'ընէ. և ի բազում բժշկաց՝ պատմին վրայ, չընեմ պատմին դէմ եղած փորձերը, փորձառուաց արուեստը կը ցուցընեն, և փափաքն զոր ունին ապահովութեամբ գիտնալու թէ անդամքն այնչափ առողջ են որ ոուր զործեաց տակ ալ կրնան գիմանալ:

29 հոյեմբ. 1894.

Հ. Բարսեղ բարեկամս կը գրէ այս է. չեմ իր մէկ եղբայրակիցը, ի խոհական յարգանս վեհագոյն ուսուցչաց ազգին:

## Ա.Զ.Դ.

Անոր հրապարակեալ զրոց ցուցակի մէջ Յայտարարուի խորագրով զըրոյկ մը կայ. Ողջու տարբեր խորագրով Նոր Ընկերութիւն, և տարբեր զրով, դրիւք և պատկերազարդ հրատարակուեցաւ: — Փորրադիր բայց սոկեղծիկ հատորիկ մ'է մոր կարդալ սկսող մամկանց համար: Գրքիս հեղինակն ծանօթ չէ մեզ, որովհետեւ առանց ամուսնի տպագրուած էր փոստիկներէմ, ոսկից թարգմանեց իբր 50 տարի առաջ մեր Ռաֆայել լեւոն վարժարանի սանից ուսուցիչ մի, մատաղ հասակին բարոյական պէտքը զգալով, և բնութեան հրաշարործ ազդեցութիւնն ամոր վրայ: — Հեղինակն բնութեան գաղտնեաց խորը կը մտնայ, կը քողարկէ, կը դիտէ զգոմ զգածմամբ, կը զմայնէ, կը զգածուի և նորաբաց և մորավարժ

մանուկ մտքերում մատով կը ցուցնէ բնութեան գեղմ, շնորհմ, կամովնաորութիւն և գործունութիւն: Ամոր ամէմ ամսեղ և զգալի երևութեանում մէջ կը մկատէ և կը գաւառի զմոյմ ինքն Աստուած՝ արարող, կարգադիր և պահպանող բնութեան և շնորհաց ամէմ արարածոց: — Մատաղ սերնդեան միտքը զգածուելու, սիրտը գողտրիկ և փափուկ շինելու, դիւրաթեք կամքն յայտնեալ նշմարութիւններով ուղղելու և գործելու միակ յարմար զըրոյկն է:

Այդ Գրքոյկին մէջ մատաղ մամկանին պիտի մշտնէ սիրտ մը մայակի վարդի պէս փափուկ, և միտք մը պայծառ օրդում մը արևում հաւասար յստակ և սուրբ. և յօժարի այնպէս պահել իր մորարծարծ սրտիկն ալ: